

7 2
BELOHIM
DISPUTATIO POLITICA

De
PUBLICA JUVENTUTIS
INSTITUTIONE,

QUAM

*Censente Amplissima Facultate Phil. in florentissima
Regia Academia Aboënsi,*

PRÆSIDE

RECTORE p. t. MAGNIFICO

DN. M. MARTINO MILTOPÆO,

Eloq. Prof. Publ. Præceptore & Promotore suo
ætatem reverenter colendo,

*Publico Doctorum examini, Magisterii Philosophici honores
aditurus, modestè submittit*

S. R. MAJEST. ALUMNUS

ANDREAS LITHOMANNUS,
Junecop. Smol.

*Ad diem 26. Junij, Anni 1671. in auditorio maximo,
horis solitis, ab 8. antemeridianis.*

A B O Æ,

Impressa à PETRO HANSONIO, Acad. Typog.

Admodum Reverendo & Eminentissimo DOMINO,
DN. M. JOHANNI BAAZ,
inclytæ Dieceſeos Wexionenſis Epifcopo, Am-
pliſſimo: & Conſiſtorii Cathed. Præſidi gravifſimo:
Mecœnati ac Patrono ſuo magno, humilimâ
animi venerâtionè ætatèm ſuſpiciendo:

UT ET

Plurimum Reverendo & Clarifſimo DOMINO,
DN. M. JONÆ ZEPHYRINO,
Civitatis Wex: Paſtori vigilantifſimo, Conſiſt. Ec-
cleſ. Adſeſſori primario & Archipræpoſito di-
gnifſimo: Promotori ſuo ætatèm re-
verentèr colendo:

NEC NON RELIQUIS

Reverendis, Clarifſimis & Doctifſimis VIRIS,
Conſiſt. ejuldem ADSESSORIBUS accuratiſſi-
mis; Regii Gymnaſii LECTORIBUS ſoler-
tiſſimis: Fautoribus & Promotoribus ſuis
plurimum honorandis:

*Diſputationem hanc gradualem, ſub-
miſſe, reverentèr & officioſe
dedicat & offert*

A. & R.

Diodoro, consilium de institutione filii sui petenti, Socrates (α) hoc responsi dare introducitur: *ὅτι ἐστὶ περὶ ὅτου θειότερον ἂν ἄνθρωπος βελέυσαιτο, ἢ περὶ παιδείας καὶ αὐτῇ καὶ τῶν αὐτῇ οἰκειῶν*: quo puerorum informationem maximi esse momenti non obscurè innuit, idq; nec sine causa, quippe in Rep. eodem teste (β) haud quicquam difficile futurum est, modò commoda institutio antecesserit, quoniam ejus tanta vis est, ut vel tacentibus legibus, bene institutus, honestis rebus ultrò sese dedat, quod ipsum Lycurgus, Lacedæmoniorum legislator, adductis in medium duobus catulis, uno ad cursum & venationem, altero ad quietem & voracitatem, assuefactis, manifestum fecit (γ) Hæc autem deficiente (δ) leges, quamvis commodissimè latæ, eventu tamen minùs felici ad honesta homines hortantur, siquidem pravæ de vero bono opiniones animos eorum tanquam vinctos constrictosq; tenent, neq; ad veritatis lucem attollere oculos permittunt. Rectè Seneca (ε) *Ubi aliqua res obæcat animum, & ad officiorum dispiciendum ordinem impedit, nihil agit qui præcipit: sic vires cum patre, sic cum uxore. Nihil enim proficiunt præcepta, quamdiu menti error obfusca est: si ille discutitur, apparebit quid cuiq; debeat officio*: id quod Dionis filii exemplo (ζ) patet, qui per Dionysium turpissimis imbutus cupiditatibus, è superiore parte ædium se dejecit, atq; ita interiit. Notatu certè dignissima quoq; sunt verba Platonis (η) *ἔχει δὲ (ὁ μὲν) λόγον, τὴν ἀρετὴν φύσιν ἐν αἰσθητοῦς οὐσαν τρεφῆναι, καὶ κλονεῖν ἀπαλλάττειν τῆς φαντασίας*:

Hinc tot homines vitia, ut labes purpura, combibentes, passim reperiuntur. Alii magistratus auctoritatem contemnunt, consilia parvi faciunt, imperium detrectant, iussa rident, mandata spernunt; Alios aliis turpissimis flagitiorum maculis aspersos invenire licet: Proinde, cujus rei neglectio magna civitati dispendia & damna infert ejus curam suscipere civitatis interest: sed institutionis adolescentum neglectio magna dispendia & damna civitati infert: E. institutionis adolescentum curam suscipere civitatis interest. (i) Minor ex supra dictis constat. Ultrā hoc à similitudine in aliis artibus Philosophus (x) probat. Illud ipsum Besoldus (λ) argumento quoq; à simili ducto monet. Sicut enim, inquit, bonus agricola teneros palmites, ut celerius crescant, diligentē obtegit; ita Rempublicam, parentem & cultricem civium, ut juvenes ad virtutem instituantur, summā ope niti decet. De hac amplissima materia impræsentiarum paucis differere constitui, Optimorum Authorum & eruditissimorum virorum auctoritates & placita secuturus. Sit itaq; bono cum Deo, & candidā lectoris interpretatione.

(α) apud Plat. in Theage. (β) idem l. 4. de Rep. (γ) Plutarchus de instit. puerorum. (δ) conf. Besold. Dissertat. Pol. de educ. c. 2. (ε) Ep. 94. sub initium. (ς) ap. Corn. Nep. in Dione (η) l. 6. de Rep. (θ) Horat. l. 1. Serm. Sat 3. (ι) Arist. l. 8. Pol. c. 1. (κ) Idem d. l. (λ) Dissert. Pol. de educ. c. 2. ex Laurentio Grimal. 1. de optim. Senatore. &c.

DISSERTATIONIS
De
PUBLICA JUVENTUTIS EDUCATIONE
THESIS

I. Educatio est cura de pueris, adolescentibus & juvenibus rectè instituendis, ut Reip. idonei cives evadant. Cum omnis, ut monet Tullius (*α*) quæ à ratione suscipitur de aliqua re institutio, debet à definitione proficisci ut intelligatur, quid sit id, de quo disputetur: indè haud ineptè me discursus hujus initium facturum arbitror, prolixam tamen subjungere analysin minus necessarium ducens, siquidem proprià, nisi opinione labor, luce radiat: cui placet, Wendelerum (*β*) aliosq; de hac materia posteros monumentis literarum erudientes, adeat.

α. l. 1. off. β. l. 2. Phil. Pract. sect. 2. c. 6. de educ. &c.

II. Publica institutio privatæ jure ac meritò præfertur. Educationem juventutis, decus illud Philosophorum (*α*) in *Privatam & Publicam* dividit. Illam autem, vel ad solos parentes, vel etiam privatos pædagogos pertinentem, huic præferendam esse, nonnulli, magnâ erroris caligine obæcati, opinantur. Contrariam assertionem dictus Philosophus (*β*) gravissimis hîc rationibus confirmat. *Primò*, à fine cujusq; & totius civitatis, hoc modo: Quorum idem est finis, eorum eadem debet esse disciplina: sed adolescentum ac totius civitatis idem est finis E. Adolescentum & totius civitatis eadem debet esse disciplina. Civitatis autem disciplinam publicè debere institui, quis negatum ibit? *Deindè*, à consideratione parisi: Rerum in civitate communium, communis debet esse exercitatio: sed liberi seu adolescentes in Rep. usu sunt communes, E. liberorum & adolescentum disciplina publica & communis erit. *Præterea*, à partibus ad totum sic disputat: Cura partis debet respicere curam totius: sed pueri & adolescentes sunt partes Reip. E. qualis est hujus-talis illorum debet esse institutio. *Pōstrema* hujus assertionis ratio in textu Philosophi, ab exemplo Lacedæmoniorum ducta, hanc formam habet: Quod præstantissimæ Reip. & Senatui Lacedæmoniorum placuit, id rectum esse videtur: sed Lacedæmonis publica pue-

orum institutio placuit, E. Ex *Quintiliano* (γ) hæc ratio addi possit: justo mollior educatio plurimum obest juventuti: Privata educatio plerumq; est justo mollior, E. Privata educatio plerumq; obest juventuti. Minorem prop. fortè quis à veritate longè aberrare dixerit. Quàm vellem ita esset! Verùm illud *Plutarchi* (δ) $\kappa\alpha\theta\eta\ \delta\epsilon\ \tau\iota\varsigma\ \epsilon\gamma\omega\ \epsilon\iota\delta\omicron\nu\ \pi\alpha\tau\epsilon\rho\varsigma\ ,\ \omicron\iota\varsigma\ \tau\omicron\ \lambda\iota\alpha\nu\ \phi\iota\lambda\epsilon\nu\ \tau\epsilon\ \mu\eta\ \phi\iota\lambda\epsilon\nu\ \alpha\iota\tau\iota\omicron\nu\ \kappa\alpha\tau\epsilon\varsigma\eta$: verissimum esse quàm valdè vehementer timeo! lux veritatis experientia abundè testis est. Hic tamen multoties majus peccatum peccant matres, quæ filiis suis sollicitæ lacrimas abstergere, ut *Seneca* loquitur (ϵ) & in peccato adjutrices, auxilioq; in paterna injuria, teste *Comico* (ζ) esse solent. Nec privati præceptores omnes hic extra culpam sunt. Undè cum ex *e-phebis* discipuli excesserint, (η) studia, quibus erant antè consecrati, negligunt, contemnunt, spernunt, rident: chartulas lusorias in manus sumunt, in sphaeristeriis reticula tractant, cum *Pamphilo Glycerium* visitant, & in vitia, nescio quæ, præcipientes ruunt. Quapropter ex domestica educatione, ad publicam, magis prudentiam quàm impotentiam amoris respicientem, reducendos esse pueros, patet. Porro: Quod multum ad modestiam confert, illud ut melius est approbandum: Institutio pub. multum ad modestiam confert, E. Institutio publica ut melior, est approbanda. Assumptio est manifesta, quippè privatim instituti, ut sæpius langvescunt, & quendam velut in opaco situm contrahunt, (quod summoperè quoq; vitandum) ita non rarò inani persuasione adeò tumescunt, ut se solos *lynceos*, reliquos *talpas* opinentur. Necesse est enim sibi nimium tribuat, qui se nemini comparat. Nemini autem se comparat, qui præter suos domesticos inspicit neminem. (θ) *Postremo*: excellentior forma educationis ea est, ut *Casus* docet (i) quæ in sapientia & consensu totius civitatis fundata, firmiorem anchoram & constantiam habet, quàm quæ ab unius judicio pender: sed pub. disciplina in sapientia & consensu totius civitatis fundata firmiorem anchoram & constantiam habet, E. Assumptio constat, quia rarius institutio quæ senatum authorem & legem moderatricem habet, mutatur, quàm quæ ad arbitrium unius vel alterius vertitur. Plures hujus assertionis rationes qui desiderat, præter alios, authores in hac thesi allegatos, si lubet, consulat.

8. Arist. l. 10. Eth. c. 9, l. 7. Pol. c. 17. l. 8. Pol. c. 1. 9. idem l. 3. Pol. c. 1. conf. Cas. 7. l. 1. instit. c. 3. 8. de educ. lib. 8. l. 2. de ira, c. 21. 5. Ter. in Heaut. a. 5. sc. 2. 7. Conf. Plutarchum de educ. lib. 9. Quintil. l. 1. instit. c. 3. Jun. q. 43. Pol. Arnif. l. 1. c. 18, de educ. Liebenthal exerc. 4. Pol. q. 8. Wendeler. l. 1. Phil. Pract. sect. 2. c. 6. de educ. 1. l. 8. Sph. civ. c. 1.

III. Hæc juventutis institutio Scholas & Acade-

mias requirit. Ut lucernam in meridie adhibere, ita hic multas probandi rationes adferre, supervacaneum duco. Sine Scholis quippe & Academicis educationem pub. non posse institui; nec aliundè, nisi ex hoc seminario, prodeuntibus annis, ingenua existere ingenia juvenum, qui publicis privatisq; muneribus obeundis seculum ornare possint, nemo non videt. Tu quidem Machiavellè (α) clamitas: Tollantur Scholæ, tollantur Musæ, honesta institutio, disciplina ac sapientiâ tollantur, tollantur deniq; Athenæ, in quibus mores juventutis effœminantur, franguntur vires, fûtiles quæstiones moventur, nova de lana caprina phantasmata discutiuntur, magna excuduntur de Deo, de fide, de civitate levissimarum opinionum monstra. Verùm te, de industria in sole caligantem, nervosè censor tuus (β) acutissimus refellit, ex cujus rationibus unicam tantum, brevitati studens, apponam, quæ in hanc formam redigi possit: Quod summam barbariem, vim, perfidiam, licentiam vitæ, hæresin, atheismum, & confusionem omnium rerum parit, illud non est approbandum: sed destructio scholarum & Academicarum, summam barbariem, &c. parit: E. destructio Scholarum & Academicarum non est approbanda. Minorem Prop. nisi annalium monumenta memoriâ revolvere temporis angustia prohiberet, exemplorum numero penè infinitorum evidentia confirmarem. Equidem certè, Julianum funestum illum apostatam, qui Christianorum gymnasia sustulit, (γ) artiumq; Professoribus silentium jussit, hoc non fugiebat. Nec illud Mytilenenses latebat, qui socios à se deficientes, maximodamno & infamiâ affecturi, litterarum studium apud eos sustulerunt (δ) Simile quid de Cyro (ϵ) memoriæ mandatum invenimus. Quid multis? Regiones sub imperium Turcicum redactæ, me tacente, idipsum abundè comprobant, quippe quæ, extincto disciplinarum & scientiarum lumine, [densissimè]

Benissimis ignorantiae tenebris sepultae, atque obrutae tenentur. Notum igitur votum sit: vivant Scholae, vivant Athenae, artes ac scientiae, quae sunt radii divinae sapientiae, ad gloriam S. S. Triadis in sempiternum vivant: pius est qui assentitur! Improbus qui Amen non acclamat!

α. vid. Cas. l. 5. Sph. civ. c. 11. β. idem Casus d. l. γ. Cyrill. l. 2. contra Julian. cit. Arnif. l. 1. Pol. c. 18. de educ. δ. Elian. l. 7. var. hist. cit. eodem Arnif. d. l. ε. ap. Justin. l. 1. Sc.

IV. Proxima cura de Praeceptoribus erit. Exempla quippe Prophetarum (*α*) Apostolorum (*β*) & antiquissimorum gentilium (*γ*) qui aliquam sunt eruditionis gloriam assecuti, cum hujus aevi experientia, nullam artem absque Praeceptore addisci, sufficienter ostendunt. Hujus vero munus, ut Sisyphi Saxo longè difficilior, & Herculis labore multò tædiosius est, ita in quibus consistit, breviter exprimi haud potest; tria tamen praecipue sunt, quantum ego quidem cogitatione assequi valeo, quibus carere non debet is, qui artem quamcunque liberalem aliis se posse tradere proficitur. Paucis hoc loco de singulis agere lubet. 1. *Scientia*. Quis enim fiat unquam, ut, quod quis non habet, aliis largiatur? aut caecus regat errantes? Notum est illud Christi (*δ*) *Si caecus caecum ducat, ambo in foveam cadent*. Ita quemadmodum usu venit, ut qui non paruit, aliquando non bene imperet, cum modestè parendo discatur ars imperandi (*ε*) sic etiam docere alios nequit, qui non didicit, cum id ipsum didicisse videatur ars quaedam esse docendi. Si autem quis aggreditur monstrare aliis, quod ipse non vidit, aut amentis aut temerarii nomine appellandus videtur: quidni enim amens sit, si suam inscitiam nescit aut temerarius, si novit quidem, sed majora audet viribus, & onus tollit humeris, quod perferre non potest? At dicas: docendo discitur. Probè! Tu ergo medicus aliorum interitu evades? Stultè! 2. *Prudentia*; quā destitutus, tanquam in illuni nocte sine lumine errans, saepe offendet. Praeceptorem igitur in tradendis artibus & disciplinis methodicum esse oportet. Quid etiam ab illo possit, ab hoc debeat exigi discipulo, quaeque studia cuius convenient, cum magna sit ingeniorum diversitas, perspectum habebit. Prudens etiam erit, si cavebit, ne cum Aegyptiorum Regibus pyramides extruat, quae

præter

præter ostentationem nihil referunt utilitatis: ne vitrum & arane-
arum texturas gemmis præferat: quibus præest discipulis ea propo-
nat, quibus olim senes in suum Patriâq; commodum uti possint.
3. *Fides*; bonus quippe Præceptor nullo non tempore suis se disci-
pulis dabit, non sibi sed illis viveret, non suo sed illorum ingenio indul-
gebit, non suarum rerum sataget, sed illorum studiis vigilabit.
Ante omnia verò pietas in ipso lucebit, illudq; semper meditabitur,
ut imitatione sui, suæ disciplinæ alumnos erudiat, quâ institutione
præstantiorem esse nullam, parens eloquentiæ Rom. dixit, (ζ)
id quod nec obscurè Poëta, (η) in oratione Evandri, Æneæ filium
Pallanta heroicis virtutibus erudiendum, commendantis, elegan-
tissimis hisce & suavissimis versiculis indicat:

*Hunc tibi præterea spes & solatia nostri
Pallantæ adjungam, sub te tolerare magistro
Militiam & grave Martis opus, tua cernere facta.
Assuescat, primis & te miretur ab annis.*

Plura de notis boni Præceptoris desiderantem, ad Platonem (θ)
Quintilianum (ι) Plutarchum (κ) Junium (λ) &c. remitto.

- a. vid. 2. Reg. 2. Esa. 1. v. 1. Jerem. 1. v. 2. Ezech. 1. v. 1. & 3. Sc.
b. vid. Act. 22. 3. Matth. 4: 19. seqq. Marc. 1: 17. seqq. Matt. 10: 1. Sc.
γ. vid. Val. M. l. 8. c. 7. de Pythagora, Platone, Cleanthe, Sc.
δ. Luc. 6. v. 39. ε. conf. Arist. l. 7. Pol. c. 14. ζ. l. 1. ep. 7. fam.
η. Virg. l. 8. Æneid. θ. in Lachete. ι. l. 2. instit. c. 2. conf. c. 2.
λ. 1. instit. κ. de educ. lib. λ. q. 45. Pol.

**V. Injuventutis institutione moderata castiga-
tio adhibenda est.** Mihi ille detur puer, votum est Quintiliani
(a.) quem laus exitet: quem gloria juvet: qui victus flect: hic erit
alendus ambitu: hunc mordebit objurgatio: hunc honor excita-
bit: in hoc desidiâ nunquam (inquit ille) verebor. Votum, equi-
dem certè, cui eventus ut responderet, Præceptores, arbitror, o-
mnes unice exoptarent! Verum illud Platonis (β) ὁ δὲ παῖς,
πάντων ὁρίων ἐστὶν εὐνομεῖται καὶ εὐδαιμονοῦται, cum maximo rædio ve-
rissimum esse sæpius experiuntur, idcirco multis quasi frænis pue-
ros constringendos esse idem (γ) monet, id quod sacra pagina
quoq; nos docet, (δ) Orbiliî ramen illi plagosi, (ε) à quorum
aspectu citius ignem quàm humanitatis signum elicere possis, mi-
nimè laudandi sunt. Quod enim puerorum morès reddit humiles,

illiberales, ab humanæ societatis commerciis abhorrentes, atq; ad omnem consuetudinem & familiaritatem planè ineptos, illud nequaquam est approbandum: sed castigatio illa iusto severior, puerorum mores reddit humiles, &c. E. castigatio illa iusto severior nequaquam est approbanda. Veritas minoris prop. per se patet & testimonio Platonis (§) ad quem, brevitati studens, Benevolum Lectorem remitto, etiam stabilitur. Difficile autem regimen est, inquit Seneca (7) quia dare debemus operam, ne aut iram in illis nutriamus, aut indolem retundamus. Diligenti observatione res indiget. Utrumq; enim & quod extollendum, & quod deprimendum est, similibus alitur. faciliè autem etiam attendentem similia decipiunt. Crescit licentiâ spiritus, servitute comminuitur. Assurgit, si laudatur, & in spem sui bonam adducitur: sed eadem ista insolentiam & iracundiam generant. Sic itaq; inter utrumq; regendus est, ut modò franis utamur, modò stimulis: nihil humile, nihil seivile patiatur.

α. l. i. insir. c. 4. β. l. 7. de ll. γ. Plato d. t. δ. i. Sam. 3. v. 13. Prov. 1. v. 8. c. 4. v. 1. c. 13. v. 24. c. 19. v. 18. c. 22. v. 15. c. 23. 13. c. 29. v. 17. Ec. ε. Hom. l. 2. ep. 1. Syron. de illustrib. Grammaticis, c. 8. ζ. l. 7. dell. η. l. 2. de ira, c. 21. conf. Eph. 6. v. 4. Colloff. 3. v. 21. vid. quoq; Cic. l. 1. off. Ter. Adelp. a. 1. sc. 1. &c.

VI. Juventutis in studiis, aut parentes ipsimet, aut alii spectatæ fidei viri, inspectores erunt. Ἀξίον δ' ἐπιμᾶν, inquit Plutarchus (α) των πατέρων ἐνίοις, οἷτινες παιδαγωγῶς καὶ διδασκάλοις ἐπιτρέψαντες τὰς ἡδὺς, αὐτοὶ τῶν τέτων μεθήσεως ἕτ' αὐτοῖς γίνονται τὸ παρῶπαν, ἕτ' αὐτήκοοι, πλεῖστον τὴ δέοντι ἀναγκάσαντες. αὐτὰς γὰρ παρ' ὀλίγας ἡμέρας δὲ δοκιμασίαν λαμβάνει τῶν παίδων ἀλλὰ μὴ τὰς ἐλπίδας ἔχειν ἐν μισθῷ διαδέσει. καὶ γὰρ ἐκείνοι πλεῖστα περιήσανται τὴν ἐπιμέλειαν τῶν παιδων μέλλοντες ἕκαστος διδόναι τὰς ἐνδύνας: καὶ γὰρ ὅτε δὴ τὸ ῥῆδ' ἐν ἵππῳ τὴ ἰσποκόμῃ χάρειν, ὥς ἔδ' ἐν ἵππῳ πιάει τὸν ἵππον ὡς βασιλείῳς ὄφθαλμῶς. Optime! Licet enim Præceptores (ut commissum quoq; munus postulat) omnem suam operam, curam,

industriam, cogitationem, mentem deniq; omnem in discipulorum salute figant & locent, tamen hi, cum noverunt gravem sibi constitutam & paratam esse adversariam, in artibus liberalibus eò magis sibi elaborandum statuunt, ut expectationem, quam sui concitârunt, sustinere ac tueri possint. (β) Quoniam verò parentes literarum imperitos nonnunquam invenire licet, hæc cura aliis spectatæ fidei viris jure ac meritò committitur.

α. de educ. lib. β. conf. Cic. l. 2. ep. 1. & 4. fam.

VII. Animi cura prior quàm corporis erit.

Optima harmonia concordare hæc debent. (α) Quoniam verò corpore præstantior animus est, quippe qui illud regat, suum videlicet instrumentum, idcirco de animo priorem ineundam esse curam haud absurdè asseritur, idq; Plato (β) his verbis docet: *ἔμοι μὲν γὰρ ἔφαινετο, ὃ ἂν χρῆσθον ἡ σῶμα, τὸτο τῇ αὐτῇ ἀρετῇ ψυχὴν ἀγαθὴν ποιεῖν, ἀλλὰ τεναντίον, ψυχὴ ἀγαθὴ τῇ αὐτῆς ἀρετῇ σῶμα παρέχειν ὥς οἶόντε βέλυσον. οὐκ ἂν, εἰ τὴν διάνοιαν ἱκανῶς διεκπέυσαντες παραδείμεν αὐτῇ τὰ περὶ τὸ σῶμα ἀκριβέστερα λυγῶσθαι.* Huic assertioni Aristoteles (γ) oblitare videtur; Verùm non de infantulorum educatione, in qua corporis curam curâ animi priorem esse debere facilis concedo, siquidem usum rationis & mentis in crepundiis fasciisq; vagientium quærere absurdum est: sed de pub. institutione, in qua res longè aliter sese habet, me agere Benevolus Lector videt.

α. Arist. l. 7. Pol. c. 15. β. l. 3. de Rep. γ. d. l. β. l. 7. c. 15. Sph. civ. Sc.

VIII. Præcipuum institutionis momentum pietatem & veram religionem concernit.

Ut navis, ædium aliarumq; rerum carinas aut fundamenta prima esse volumus? cùm aliàs nihil solidè sublit, sed in ruinam prona sint, quæ sine fundamentis creverunt: idem literis consecratus nobilissimæ suorum studiorum aptet operæ. *Eruditionis quippe omnis & sapientiæ fons ac fundamentum timor Domini est* (α) id quod nec veteres ethnicos, quos Deus vera sui cognitione non afflaverat, fugiebat, Livius enim (β) ut alios silentio jam prætervehar, omnia prosperè sequen-

ſequentibus Deos adverſa ſpernentibus evenire, expreſſis verbis aſſerit. Damnum hoc haud exiguum quidem, in artibus liberalibus neglecto pietatis ſtudio, minus feliciter progredi: verum accedit aliud longè gravius, & ſupra hominem poſitum, in quod præceptor diſcipulum ſuum conjicit periculum ſc. æternæ damnationis. Pietatis igitur præcepta & veræ religionis fundamenta diſcipulis ſuis inſtillare præceptor tenetur. Quod enim Deus ſeverè jubet, illud (in quantum poſſibile) eſt præſtandum: ſed Præceptores pietatis præcepta & veræ religionis fundamenta diſcipulis ſuis ut inſtillent, Deus ſeverè jubet: E Præceptores pietatis præcepta & veræ religionis fundamenta diſcipulis ſuis inſtillare debent. Minor patet, quia parentibus Deus mandat, (γ) ut ſermones ſuos ipſimet non ſolum audiant, verum etiam filios ac nepotes doceant: Præceptores autem in locum Parentum ſuccedere, extra Controverſiam eſt. (δ)

α. *Prov. 1. v. 7. c. 9. v. 10. conf. Matth. 6. v. 33. Ec. 1. 1. c. 31. conf. Val. M. 1. 1. c. 1. γ. Deut. 4. v. 9. & 10. Ec. 1. vid. 2. Reg. 2. v. 3. & 12. 1. Cor. 4. v. 15. Gal. 4. v. 19. Quintil. 1. 2. inſtit. c. 2. conf. Jacob. Mart. 1. 1. Pol. c. 6. Ec.*

IX. Linguarum deinde ſtudio haud inutiliter ſequitur. Dictum eſt ſuprà prudentis Præceptoris eſſe, ea proponere diſcipulis ſuis, quæ ipſis Patriæq̃ uſui futura ſunt, ſi viri evaſerint: illorum autem omnium, linguarum ſtudio, poſt Pietatis præcepta religionisq̃ fundamenta, primum & præcipuum eſſe, non ineptè aſſeritur. Singulas enim diſciplinas, ſcientias, & Facultates ſuperiores, ſingulos vitæ ordines, ſi quis ratione animoq̃ luſtraverit, id veriſſimum eſſe præſpiciet. Quod, ſiquidem paucis, exprimi nequeat, cum veneratione tacitus admirabor, hanc unicam rationem, linguarum utilitatis & neceſſitatis demonſtrandæ ergò, jam appoſuiſſe ſufficere arbitrans. Homo naturâ eſt *σῶον πολιτικόν* (α) ſive animal ſociabile, ut ſpernentem planè omnem converſationem, aut belluam immanitate, aut hominem religione ſuperare oporteat. Quoniam autem non cum indigenis ſolum, ſed ſæpius etiam peregrinis, nobis neceſſitudo eſt: prius horum linguam, quàm conferre ſermones potuerimus, addiſcere neceſſe habemus. Sic Themistocles, ſi hitoriis (β) fides non eſt deneganda, amicitiam Regis Artaxerxis ambiens, annum ſpatium ſermo-

ni Persarum perdiscendo dedit. *Interpres*, dicās, vicem meam implebit. Densa mentis caligine circumfunderis falsāq; opinione traheris. Is quippe, ut est magna multorum malitia, te facillè decipiet, tuāq; , ut nec desunt homines rimarum admodum pleni, secreta divulgabit. Accedit etiam hoc, quod turpe sit aliunde pendere, & extrinsecus vivendi suspensas habere rationes, ut *Cicero* (γ) licet aliā in causa, eleganter loquitur.

a. Arist. l. 1. Pol. c. 2. β. Corn. Nep. in Themist. γ. l. 5. ep. 13. fam.

X. Artibus præterea liberalibus cæteris imbuedus discipulus est. Ab utili & necessario hoc etiam confirmatur. Hominum quippe mentes à vitiis sedibus ad virtutis honestatisq; cultum tacitā quādam vi sublevant, ut *C. Valerius Flaccus* (α) *Polemo* (β) & alii numero penè infiniti abundè testantur. Deinde, via maximè compendiosa ad honores per artes lib. est. Harum enim beneficio, homines obscuro natos loco, nobilitatos, & in famæ theatrum productos fuisse: contemptos antè & abiectos, ad summas dignitates evectos, in augusto honoris folio collocatos esse, *Socrates* (γ) *Euripides* (δ) *Demosthenes* (ε) & alii, multitudine innumerabiles, demonstrant. Præterea, artes lib. summam cultoribus suis benevolentiam, non apud gregarios, & è trivio homines, sed apud magnates, conciliare, historiarum monumentis clarum est, ζ. Necessitatem deniq; artium lib. addiscendarum tantam esse, ut non igni, non aëre, ut ajunt, non aquā pluribus locis indigeamus, luce meridianā clarius est. Verbi quippe divini ministrum sacrum codicem absq; harum cognitione rectè intelligere, intellectum alijs dextrè explicare, explicatum à varijs hæreticorum depravationibus feliciter vindicare, & solida sanæ doctrinæ ac Christianæ religionis fundamenta propugnare non posse, manifestum est. Porro, Cæsares, Reges, aliq; loco magistratuum constituti, quī sine legum peritia lites intricatissimas, ut cætera taceam, enodabunt? nihilo plus equidem agent, quàm si cæcus de varietate colorum, sordus de concentu vocum arbitrari voluerit. Reliquas instituendæ vitæ rationes & vias, animo & cogitatione si quis perpenderit, idem deprehendet.

a. Val. M. l. 6. c. 9. β. idem d. l. γ. idem l. 3. c. 4. δ. idem d. l. 8. idem d. l. ε. vid. Sueton de T. Flavio Vespasiano, Cic. pro Archi a & Val. M. l. 2. c. 14. de Themistocle. Cic. d. l. de Augusto. Sc.

XI. Politis quoq; moribus studiosa juvenus operam dabit. Per quod enim ad conversationes cum alijs, aliorumq; benevolentiam conciliandam aptus quis redditur, illud nequaquam est negligendum: sed per mores, &c. E. Minorem pro non est quod aut repetitis è veteri memoria, aut vivis & spirantibus exemplis confirmem: Trito dici solet sermone: Qui Proficit in literis & deficit in moribus, plus deficit quàm proficit. Hinc orbis quondam domitores suum Vespasianum delicias generis humani appellârunt *α*. Ex moribus quoq; signa de probitate aut improbitate hominis peti solent. *β*. Mores præterea mali Reip. nocent: eam quippe disciplina majorum conservat, quâ dilapsâ, & nomen & imperium amittitur. *γ*. Quid enim prodest foris esse strenuum, inquit Val. M. *δ*. Si domi malè vivitur? expugnentur licet urbes, corripiantur gentes, regnis injiciantur manus: nisi foro & curiæ officium ac verecundia sua constiterit; partarum rerum æquatus cœlo cumulus, sedem stabilem non habebit. Hac utiq; de causa optimè constitutæ Respub. semper regendis civium moribus, vitijsq; castigandis, Censores præferunt, *ε*. Proinde successu temporis docti futuri, non minus elegantix morum, quàm vel peritiæ linguarum, vel solidæ eruditionis, rationem habebunt. Quinam verò mores in pueris & juvenibus adolescentib. elucere debeant, siquidem paucis exponi haud queat, Benevolum lectorem ad junium (*ι*) & alios, qui hac de re memoriæ literisq; prodiderunt, ablegatum volo, hoc tantum indicasse sufficere arbitrans: ineptos mores affectandos non esse, quorum sequaces novâ depositione novâq; dolabrâ dignos judico.

α. Sueton. β. Jun. q. 50. Pol. γ. idem. d. l. ex Ælio Lampridio in Severo. δ. l. 2. c. 9. ε. vid. Liv. l. 24. c. 18. Val. M. d. l. Corn. Nep. in vita Hamile. Sc. ζ. q. 51. Pol.

XII. Animi relaxationes atq; recreationes studiosæ juventuti etiam concedendæ. Rem quippe nullam, continuum laborem ferre potentem, reperiri, Poëta (*α*) hoc versiculo planum facit:

Quod caret alternâ requie, durabile non est.

Emphaticè quoq; Plutarchus (*β*) loquitur: *σπένδοντες γὰρ τὸν*

τὰς παῖδας ἐν πᾶσι τέχαις προτιῦσαι, πῶς αὐτοῖς ὑπὲρ μέτρος ἐπιβάλλασιν, οἷς ἀπαυδῶτες ἐμπιπτεσι, καὶ ἄλλας βαρύνοντες πᾶς κακοπαθείαις & δέχονται τὴν μάθησιν ἐνὶ ὧς. ὡς γὰρ τὰ φύτα τοῖς μὲν μετρίοις ὕδασι τρέχεται, τοῖς δὲ πολλοῖς πνίγεται· τὸν αὐτὸν τρόπον ψυχὴ τοῖς μὲν συμμέτροις αὐξεται πόνοις· τοῖς δὲ ὑπερβάλλουσι βαπίζεται. Non a. idēd solum remissio à studiorum laboribus discipulis danda est, quodd nulla res continuum perferre laborem possit; sed etiam quia studium discendi voluntate constat, quæ cogi non potest. Itaq; & virium plus adferunt ad discendum renovati ac recentes, & acriorem animum, qui ferè necessitatib. repugnat, (γ) undè Plutarchus (δ) benedixit: ἡ ἀνάπαυσις τῶν πόνων ἀρτυμὰ ἐστὶ, quod ipsum non in rebus animatis solum, sed sensu etiam & ratione carentibus, esse verum experimur, Deinde, ludos, atq; exercitationes corporis, cum defatigatione & tædio non conjunctas, multum corporibus prodesse, & cum cibum & potum certâ quâdam imperij formulâ moderantur, pulchritudinem, sanitatem, vires, & alias corporis opportunitates posse nobis suppeditare, Platon (ε) testatur; id quod nec Ciceronem, Tironi suo, minus commodâ valetudine prædito, περίπατον σὺν μετρον, commendantem, (ς) fugit. Præterea, institutio juventutis talis esse debet, ut non animo & consilio tantum, sed etiam corpore & lacerto, cum res ita tulerit, opem Reipub. ferat, (ζ) quod, hisce exercitationibus neglectis, præstari haud poterit, siquidem segnitie corporis, audacia hostis, interius civitatis inducitur (θ) Propter contrarios igitur effectus utiles & fructuosæ haberi debent. Hic tamen præceptum Tullij (ι) prætereundum non videtur: Ludis uri licere, sicut somno & quietibus cæteris, tum se cum gravibus, serijsq; rebus satisfactum fuerit. Ludendi quendam modum esse retinendum idem (κ) quoq; monet, ut ne nimis omnia quis profundat, elatusq; voluptate in aliquam turpitudinem delabatur. De recreationibus & exercitationibus juventuti concedendis, Junium (λ) &c. cui placet, consulat.

a. Ovid. ep. 4. conf. Quintil. l. 1. instit. c. 4. B de educ. lib. 7. Quintil. d. l. 8 d. l. e l. 7. de ll. in principio. conf. Cas. l. 8. sph. Civ. c. 4. §. l. 16. ep. 18. fam. 7. Cas. l. 8. sph. civ. c. 4. 9. idem d. l. 1. . 1. off. x. d. l. λ. q. 54. 55. Pol.

XIII. Liberalibus artibus utendum ut medijs,

non

non fruendum ut summis bonis. Hoc ipsum Philosophus (α) haud obscurè indicat. Sunt quædam, inquit, ex liberalibus scientijs, quas usq; ad aliquid discere, honestum sit. penitus verò sese illis tradere, ac ad extremum usq; prosequi velle, nocuementis illis, quæ suprà diximus (sc. per quæ inutilis quis ad usum & opera virtutis redditur) obnoxios facit. Quibus verbis in artes non declamat, sed excessum in earum studio, & usum minus accommodatum damnat, idq; jure optimo. Sunt enim illæ veluti semitæ & media ad ulteriorem finem; in medijs autem semper qui hærent, ipsum optatum finem non acquirunt. Studio earum artium, inquit sapiens ille Romanus (β) quæ in veri investigatione versantur, à rebus agendis abduci contra officium est. Non nobis solum nati sumus, sed ortus nostri partem patriæ, partem parentes vendicant, partem amici. Unde Besoldus γ. hoc dubium movet: si Rerumpub. moderatores avidè literas excitent, nunquid Reipub. suæ consulant? ad quod responsurus, inter studia distinguit, vetustiore sc. Græcorum Romanorumq; sapientiam, quæ periticia erat in Rep. versandi & ad actiones accommodata prudentia, ne quidem à livida vituperari invidia posse affirmans; studia verò in sola rerum cognitione posita, plures sapius, quàm utile fuit Rebuspub. delectasse asserens. Namq; ut gratiosa res est Physica, inquit, Mathesis, &c. si quis ea attingat in juventute; ita, qui omnem ijs in literis ætatem exegerunt, ad Rempub. ullo modo iuvandam, censentur ineptiores. Quod quidem non ita accipiendum est, ac si in scholis & Academijs, docendo Juventutem artes liberales, consenescentes, damnandi sint, quippe hi ab augendis hominum utilitatibus, & commodis, non recedunt, sed erudiunt multos, ut meliores utilioresq; cives evadant [δ] quo munere haud majus meliusve Reipub. afferri poterit. [ε] Eodem igitur sensu verba Besoldi, quæ suprà Aristotelis, intelligenda sunt. Pluribus in remanifestissima urgere desino.

α. *Arist. l. 8. c. 2. Pol.* β. *Cic. l. 1. off.* γ. *Dissertat. Pol. de educ. c. 5.* δ. *Cic. d. l.* ε. *idem l. 3. de Divinat.*

XIV. Certum vitæ genus iuvenes adolescentes eligant. Deus enim certos vitæ ordines instituit: ad aliquem horum adiungere animum tenemur, si aliàs Rempub. salvam volueri-

voluerimus. Verùm hanc deliberationem omnium difficilissimam esse Tullius (α) testatur, proinde (nobis idem auctor est) non alienum erit, ad ea eligenda, quæ dubitationem adferunt, adhibere doctos homines, vel etiam usu peritos, & quid his de unoquoq; genere officii placeat, exquirere. Quamvis autem unum officium dignitate vel utilitate alterum antecedit, tamen nos studia nostra naturæ regulâ metiamur, nihil sequentes, nisi quod assequi quodammodo valeamus, juxta illud Poëtæ (β)

Tu nihil invitâ dices faciesvè Minervæ:

Hoc est, interprete Cicerone (γ) adversante & repugnante naturâ. Hic etiam, tanquam in transcurso, observari possit: discipulum idè à studiis non esse removendum, licet indolem illic non prodât. Quamquam enim multi maturè urunt, ut dicitur, tamen haud paucos hebetis ingenii ad solidam pervenisse eruditionem accepimus, (δ) Si verò crassiori apparuerit minervâ, ad alias Reip. necessarias artes animum applicet, ne ipse operam perdat, & Respub. interim (ε) aliis studiis careat.

α. l. 1. off. β. Horat. de arte Poët. γ. l. 1. off. δ. vid. Quint. l. 1. instit. c. 4. Jun. q. 41. Pol. Sc. 8. conf. Arnif. l. 1. Pol. c. 18. de educ.

XV. Peregrinationes, rectè institutæ, cum aliis, tum maximè studiosis, perutiles sunt. Hic frequentes in diversa eunt, cum tamen peregrinationes in iis, qui corporis & animi ratione capaces earum inveniuntur, minimè improbandæ sunt modò rectè instituantur, id quod ut fiat, condiciones sequentes, à Junio (α) præscriptæ, observentur: 1. Immortalem ex intimis cordis visceribus Deum venerentur, honestas & felices, tum agendi tum patiendi occasiones ut largiatur. 2. Finis, cur Peregrinationes suscipiendæ, spectetur. 3. Iter ingressuri, ætate integri, ingenioq; maturi, sint, quò inter bonum & malum, honestum & turpe accuratius distinguant. 4. Lectio historiarum, præsertim regionum illarum, quas lustrare quis cupit, minimè negligatur: tabulæ quoq; Geographicae adhibeantur: summantur in manus itineraria. 5. Sibi de necessariis in toto itineris circuitu prospiciant. 6. Danda opera, ut ne corpore peregrinentur solùm, verùm etiam animo observatu digna observent. 7. Peregrinationibus peractis,

C

domum

domum reversi, mores patrios retineant: linguâ vernacula cum licuerit, præsertim in colloquijs familiaribus & privatis, utantur: ostentationem & jactantiam in visorum & auditorum expositione vitent, &c. quæ leges si sedulo ac serio observentur, quin peregrinationes, magnam Juvenibus Adolescentibus, & ipsi Reipub. adferant utilitatem, non est dubitandum, idq; sequenti probatur argumento: Quodcunq; ad Juvenes artibus & scientiis excolendos, moribus imbuendos, Prudentiâ non domesticâ solum, sed civili etjam nec non militari, instruendos, cives deniq; copiâ rerum externarum abundantes reddendos, plurimum confert, illud est perutile: sed Peregrinatio hoc præstat, E. Minoris propositionis veritatem, quoad singula membra, gravissimarum rationum pondere, & fundamentorum evidentia, manifestiorem reddere conabor.

Ad primum quod attinet, Peregrinationes ad artes scientiasq; comparandas plurimum facere, haud admirabitur, sibi in memoriam qui revocat, vix in toto terrarum orbe tam felicem regionem esse ullam, quæ felicissima omnia ingenia includat: quin sparsa illa esse, & suam cuiq; terræ, magno illo rerum omnium conditore ita dispensante, velut gemmulam assignatam, quæ eam illustret, (B). Illorum igitur, quibus solum nostrum natale destituitur, bonorum participes futuri, ad loca illa, in quibus virorum insignitè eruditorum copia est, transibimus, aut illi ad nos nostrosq; commigrabunt. Silentio jam involvo, quasdam disciplinarum nec primum constitui; nec post excoli, nec demum percipi facile posse, absq; Peregrinationis auxilio. Objiciat quis: sedendo non discurrendo sapientiores quem fieri: & si omnino apud exteros quidam ingenii acumine excellentiores reperiantur: eorum tamen plerumq; scripta ad manus nostras pervenire posse, ex quibus, cognitu quidquid necessarium fuerit, domi quieti sine aëris injuriâ, sine maris periculo, sine metu latronum brevi tempore haurire queamus. Hônesta oratio. Sedendo non discurrendo solidam paratieruditionem haud invitus concedo, quia peregrinantem non semper vagantem fingo: intervalla sunt quiescendi, cum ad illa loca, in quibus rem quærit, pervenerit. Neq; de monumentis doctorum virorum quod adferunt, assertionem meam infringit, quandoquidem magnos viros non audiendos solum, sed scripta etjam eorum cum

medi-

meditatione legenda esse moneo: utrumq; à veræ atq; solidæ eruditionis cupidis requiritur. Deinde, elegantiam morum hinc acquiri, nemo, nisi magnâ erroris caligine occæcatus inficias ibit. Nam licet inter peregrinos, sicut nec in patria, incorrupti mores ubiq; obvii non sint, tamen apud eos quin elegantia quædam morum & comitas reperitur, jure non negatur, cujus aspectu animus, nescio quo pacto, attollitur quasi, & sese fit grandior, aded ut tacitâ quadam viâ sese moribus politiones factos esse potius quam fieri postea deprehendant. At occinat quis:

Cælum non animum mutant qui transmare currunt.

Serenus (inquit ille) nos exercet inertia: navibus atque

Quadrigis petimus bene vivere. quod petis, hic est. (γ)

Salva res est. *avrofia* quippe contextus, Poëtam non de prudenti peregrinatione, sed de erronum vanitate loqui, demonstrat, quibus amara patria, dulcis peregrinatio, vel potius erratio, atq; in exoticis regionibus vitam degere in deliciis est, unde Bullatius citato loco ne ad vitæ beatitudinem aliquid interesse putet, quousq; loco habitet, hisce verbis admonetur:

Tu, quamcumq; Deus tibi fortunaverit bonum

Gratâ sume manu: nec dulcia differ in annum,

Ut quocumq; loco fueris vixisse libenter

Te dicas. &c.

Tandem in hæc erumpit verba: *quod petis, hic est*, i. e. bene beateq; vivere, domi est & in patria. *Præterea*, Prudentiæ quantæ ex peregrinationibus accessiones fiunt, verbis haud facile exprimi poterit. Ad *Domesticam* enim comparandam, eas ponderis momentiq; plurimum adferre, liquidò constat, nam alia gens, alii majori solertia & acumine ingenii præpollet, undè peregrinanti varios modos elegantiori formâ domos extruendi, accuratiores colendi agros hortosq; rationes, privatæ in victu & amictu frugalitatis & parsimoniæ semina, aliq; numero penè innumera rei familiaris compendia & adjumenta reportare licebit. *Civilem* quoq; variorum institutorum, rituum morumq; apud diversas gentes diligenti observatione formari, ali, servariq; res ipsa docet. Quantos enim fructus peregrinationes Philosophorum & sapientum hominum antiquis Rebuspub. attulerint, annalium monumenta a-

bundè testantur, quod Plato probè novit, cives suos hortatus (d) ut Peregrinationes susciperent, vestigiaq; virorum, incorruptæ fidei nomine celebratorum, terrâ mariq; perquirerent, quò ex horum sermonibus & moribus eruditiores & meliores facti domum reverterentur, legesq; patrias, si quid in eis desideraretur, emendarent. Hoc non damnavit Moses, quo legislatore licet vix ullus sapientior, nihilominus is commodiorem administrandæ Reipub. judiciorumq; obeundorum rationem à Jethrone socero suo, homine peregrino, non audivit solum, sed cum fructu etjam accepit & probavit. (e) Quid multis? In hunc finem juvenes hodiè terras gentesq; obeunt. *Ad militarem* porrò *Prudentiam* acquirendam Peregrinationes plurimum conferre, multis rationibus ut probem, non est necesse, arbitror. Quid utilitatis in bello secum habeat, naturam, mores, & instituta hostis, cognita habere, nullus non cogitatione assequi poterit. Conditiones quoq; locorum in expeditionibus, sermonem hostium, viarum compendia scire, quantum ad copias tutius ducendas, quantum ad insidias struendas, strategemata molienda faciat, ecquis non videt? Illa nosse, sapius victoriam, ignorasse, cladem attulisse, perennitati seculorum omnium consecrata annalium monumenta satis evincunt. *Postrema* ratio, à mercatorum portu Peregrinationis laudem in forum civitatis venit: nam ubi mercatores si non sit peregrinatio? Ubi rerum necessariarum commutatio, si non sit hinc inde mercatorum libera & justa navigatio? ubi deniq; splendor, ubi celsitudo, ubi lumen civitatis, si cesset cum exteris gentibus negotiatio? aut cur fuerit inventa navis, si nulla navigatio, si peregrinatio nulla approbetur? Ad nostrum te litrus transire necesse tñt, quisquis fueris Peregrinationis osor.

α. q. 44. Pol. β. Lips. Cent. 1. Miscell. ep. 22. Georg. Loys. de Peregr. obs. 1. §. 2. γ. Horat. l. 1. ep. 11. δ. l. 12. de. ll. ε. Exod. 18. v. 17. & scqq. &c.

Hic subsistere temporis ratio jubet: quæ per summam festinationem omiſsa sunt, Lector Benevole,
Benevola interpretatione suppleas rogo,
dicasq; mecum.

Soli Deo Gloriam.